

3.1 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเวียดนามหลังปี ค.ศ. 1975-1985

3.1.1 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

เมื่อสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1975 สถานการณ์ทางการเมืองของเวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไป การกิจประการแรกภายหลังการปลดปล่อยเวียดนามใต้ก็คือการรวมประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือในขั้นแรกจะเป็นการรวมกันในระดับรัฐ(เวียดนามเหนือ-เวียดนามใต้) ทั้งในแง่ของสถาบันการเมืองและนโยบาย ส่วนอีกระดับหนึ่งจะเป็นการรวมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอุดมการณ์

รัฐบาลเวียดนามประสบความสำเร็จพอสมควรในการฟื้นฟูบูรณะทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม มาตรการสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบปกครองด้วยการให้ประชาชน “มีส่วนร่วม” ในรูปแบบต่าง ๆ การรณรงค์ด้านวัฒนธรรม (การศึกษา) และการหลีกเลี่ยง “การต่อสู้ทางชนชั้น” ในระยะแรก ๆ ไม่เพียงแต่ช่วยลดปัญหาการต่อต้านจากมวลชนในเวียดนามใต้ และลดความแตกแยกระหว่างประชาชนกับระบอบปกครอง แต่ที่สำคัญไม่น้อยคือ เป็นการปลูกฝังให้ประชาชนเข้าใจแบบอย่างการทำงานและค่านิยมของการปฏิบัติ⁹ นั่นคือ เป็นส่วนหนึ่งของ “การปฏิบัติทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์” เพื่อสร้าง “คนสังคมนิยม” (socialist man) ขึ้นมานั่นเอง

การเดินหน้าเพื่อปรับประเทศให้เข้ากับ “สภาพความเป็นจริง” ที่ดำรงอยู่เป็นการจัดการที่สำคัญกล่าวคือแทนที่จะกังวลเกี่ยวกับอุดมการณ์ รัฐบาลเวียดนามใต้เริ่มฟื้นฟูและก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ด้านชลประทานและคมนาคม และการฟื้นฟูผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและกิจการอุตสาหกรรมที่หยุดชะงักไปเพราะการขาดแคลนวัตถุดิบ กิจการเอกชนทั้งของต่างชาติและเวียดนามเอง ก็ยังได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการต่อไปได้เป็นส่วนมาก ส่วนที่เจ้าของกิจการหนีออกนอกประเทศไปแล้ว ก็ทำให้การโอนกิจการเหล่านี้เป็นของรัฐง่ายขึ้น ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 70 ของอุตสาหกรรมที่มีอยู่¹⁰

ในช่วงหลังการปลดปล่อยเวียดนามใต้ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้พยายามแสวงหาการ

⁹ Willam S.Turley, "Urban Transformation in South Vietnam", *Pacific Affairs*, Winter 1976, pp.610-611.

¹⁰ Ng Shui Meng, "Vietnam : A year of peace," *Southeast Asian Affairs* 1976 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1976), p.435.

ยอมรับจากประชาชนและสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบปกครองด้วยการให้ประชาชนเข้ามา “มีส่วนร่วม” การรณรงค์ด้านการศึกษาและวัฒนธรรมตลอดจนการหลีกเลี่ยง “การต่อสู้ทางชนชั้น” ในระยะแรกๆ ยกเว้นการกำจัดกวาดล้างนายทุนกบฏที่ที่เรียกว่า “comprador bourgeoisie” รายใหญ่ๆ¹¹

สมัชชาครั้งที่ 4 ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในเดือนธันวาคม 1976 ได้กำหนดเป้าหมายและแผนพัฒนาห้าปีฉบับที่ 1 (ค.ศ. 1976-1980) เพื่อเร่งเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบการผลิตขนาดเล็กไปเป็นระบบการผลิตขนาดใหญ่แบบสังคมนิยมภายใต้โครงสร้างทางการเกษตรและอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เป้าหมายนี้รวมไปถึงการเปลี่ยนโครงสร้างแบบ “อาณานิคมใหม่” ของเวียดนามตอนใต้เพื่อให้นำไปสู่การบูรณาการแห่งชาติภายใต้ระบบสังคมนิยม¹²

แผนพัฒนาฉบับนี้ กำหนดเป้าหมายเร่งด่วนไว้ 5 ประการด้วยกัน คือ (1) การเกษตร ป่าไม้ และการประมง (2) อุตสาหกรรม (3) การค้า (4) วัฒนธรรมและสาธารณสุข และ (5) “ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน”¹³ เป้าหมายด้านการผลิตนั้นมุ่งที่การเพิ่มผลผลิตทั้งในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม เช่น จะเพิ่มปริมาณการผลิตอาหารให้ได้ร้อยละ 10 จากปริมาณการผลิตของปี ค.ศ. 1976 ส่วนในด้านอุตสาหกรรมแม้จะเน้นที่อุตสาหกรรมหนัก (การผลิตกระแสไฟฟ้า ถ่านหิน เหล็กเส้น ปูนซีเมนต์) แต่ก็ไม่ได้ละเลยสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม กระดาษ และน้ำตาล ในด้านการค้า เป้าหมายหลักคือการขยายการค้ากับต่างประเทศ โดยตั้งเป้าหมายไว้ให้มีการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 50 จากของปี ค.ศ. 1976 ภายในระยะเวลาสั้นแผนฯ ในด้านวัฒนธรรมได้มีการเน้นการศึกษา ตลอดจนถึงมวลชนทั้งในด้านสาระและบันเทิง และท้ายที่สุดด้านสาธารณสุขและการปรับปรุงคุณภาพชีวิต นอกจากด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัยโดยทั่วไปแล้ว ยังเน้นเรื่องที่อยู่อาศัยและรายได้ของประชาชนอีกด้วย

ในเดือนกันยายน 1979 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ก็ตัดสินใจโดยมติของที่ประชุมเต็มคณะครั้งที่ 6 ของคณะกรรมการกลาง (สมัชชาครั้งที่ 1) นำเอานโยบายปฏิรูปมาใช้ จุดมุ่งหมายหลัก

¹¹ Turley, op.cit., pp.614-615.

¹² On the Eve of the Sixth Congress of the Communist Party of Vietnam 1976-1986 (Hanoi : Foreign Languages Publishing House ,1986), pp.10-11.

¹³ Ta Huu Phuong and Guy Ta, “The post-war Economic Planning and Development of Vietnam”, Southeast Asian Affairs 1978 (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1978), pp.304-311.

ของนโยบายนี้ก็คือ ขจัดปัญหาทางโครงสร้างบางประการของเวียดนามโดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดพลาดในการจัดการทางเศรษฐกิจ การกระจายผลผลิตและประสิทธิภาพในการผลิตที่ยังอยู่ในระดับต่ำ และพร้อมกันนั้นก็จะมีบทบาทวางแผนงานด้านเศรษฐกิจที่วางไว้โดยสมัชชาครั้งที่ 4 ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปี ค.ศ. 1976¹⁴

ในการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต รัฐบาลได้ผ่อนคลายนโยบายเกี่ยวกับการค้าของเอกชนและกิจการขนาดเล็กต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะในด้านบริการดำเนินการต่อไปได้ อนุญาตให้ใช้มาตรการจูงใจทางวัตถุแก่คนงานที่มีประวัติการทำงานดี เช่น โบนัสและค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจแก่คนงานเหล่านี้ด้วย ในด้านการเกษตร ซึ่งยังมีการต่อต้านนโยบายสังคมนิยม ก็ให้มีการชะลอการรวมการผลิตและการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร และเปิดโอกาสให้ “ระบบเศรษฐกิจครัวเรือน” เข้ามามีบทบาททางการผลิตเพิ่มมากขึ้น และเพื่อให้มีการกระจายผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก็ให้มีการยกเลิกจุดตรวจหรือจุดสกัดการขนส่งเคลื่อนย้ายผลผลิตต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเมืองและชนบท ตลอดจนยอมให้มีการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจตามกลไกราคาตลาดและหันมาให้ความสนใจอุตสาหกรรมเบาและหัตถกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ส่วนหนึ่งและสนองความต้องการด้านสินค้าเครื่องอุปโภคแก่ประชาชนมากขึ้น

บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์เถินเถิน (Nhan Dan) ฉบับวันที่ 17 ธันวาคม 1982 ซึ่งสะท้อนท่าทีของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจากการประชุมเต็มคณะครั้งที่ 3 ของคณะกรรมการกลาง (สมัชชาครั้งที่ 5) ได้ระบุอย่างแน่ชัดถึงความจำเป็นที่จะต้อง “ควบคุมตลาด พื้นฟูระเบียบทางสังคมนิยม เสริมสร้างการค้าแบบสังคมนิยม และลงโทษอย่างเด็ดขาดในกรณีของพวกนักแก๊งกำไร นักค้าของเถื่อน ผู้ผลิตสินค้าปลอม พวกเบียดบังทรัพย์สินของรัฐ และขจัดการดำเนินการ ประเภทบูคริคเอารัดเอาเปรียบของพวกพ่อค้ากู่ฎุมพี มาตรการสำคัญของรัฐบาลที่ออกมาในเดือนกุมภาพันธ์ปีต่อมา ก็คือการปฏิรูปการเก็บภาษี ซึ่งจะมีผลในทางเกื้อกูลกิจการของรัฐหรือรัฐให้การอุดหนุนหรือกิจการสหกรณ์ โดยฝ่ายที่จะได้รับผลกระทบในทางตรงกันข้ามจากมาตรการนี้ก็คือกิจการของเอกชนและกิจการบริการทั้งหลายที่ถือว่าไม่ “ส่งเสริมการเปลี่ยนระบบเป็นสังคมนิยม” หรือ “เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยม จนกระทั่งสมัชชาครั้งที่ 6 ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในเดือนธันวาคม 1986 นั้นเองที่ทิศทางและเจตนารมณ์แห่งการปฏิรูปจะ

¹⁴ Ng Shui Meng, “Vietnam in 1980 : The Challenge of isolation ”, *Southeast Asian Affairs* 1981

(Singapore Institute of Southeast Asian Studies ,1981), pp. 346-348.

ชัดเจนและมั่นคงขึ้น โดยมีปัจจัยจากภายนอกเข้ามามีส่วนเกี่ยวพัน ผู้นำเวียดนามเองก็ยอมรับว่า แนวความคิดของสมาชิกครั้งที่ 27 ของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิรูป ทางเศรษฐกิจและการเมืองในสหภาพโซเวียตในช่วงสมัยของนายมิคาอิล กอร์บาชอฟ เป็น “แรงคล โยอันทรงพลัง” สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งเห็นความจำเป็นของการมีแนวความคิดใหม่ มาตั้งแต่ต้น¹⁵

ภารกิจหลักของสมาชิกครั้งที่ 6 นอกจากการปรับเปลี่ยนผู้นำระดับสูงครั้งสำคัญแล้ว ก็คือการยืนยันและขยายแนวโน้มนโยบายการปฏิรูปที่ได้ดำเนินมาแล้ว นายเหงียนวัน ลิงห์ ได้จัด ประชุมเต็มคณะของกรรมการกลางขึ้นสามครั้งติดต่อกันในช่วงปี ค.ศ. 1987 คือ ครั้งที่ 2, 3 และ 4 เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายประการนี้โดยเฉพาะ

การประชุมเต็มคณะครั้งที่ 2 ของคณะกรรมการกลาง (สมาชิกครั้งที่ 6) ในเดือนเมษายน เป็นการพิจารณาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ขณะนั้น โดยมีประเด็นเร่งด่วนที่ประการคือ ปัญหาความไม่สมดุลระหว่างราคาพืชผลและสินค้าอุตสาหกรรม แนวนโยบายที่มีต่อระบบ เศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ขณะนั้น ปัญหาการกระจายไหลเวียนของสินค้าและธุรกิจการขนส่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหามาตรการที่จะหยุดยั้งความคดค่าของมาตรฐานการครองชีพของ ผู้ใช้แรงงานทั้งหลาย¹⁶ การประชุมเต็มคณะกรรมการกลางครั้งต่อมาในเดือนสิงหาคม มีสาระสำคัญ อยู่ที่การเปลี่ยนการดำเนินงานของกิจการของรัฐจากระบบการให้การอุดหนุนมาเป็น “ระบบบัญชี เศรษฐกิจสังคมนิยม” และ “การดำเนินงานทางธุรกิจ” พร้อม ๆ กับการปฏิรูประบบการจัดการใน ระดับมหภาคโดยรัฐ อันได้แก่ กลไกการวางแผน “ตามหลักการแห่งระบบประชาธิปไตยรวม ศูนย์”¹⁷ ซึ่งเป็นการยืนยันและขยายหลักการเดิมที่ประกาศไว้แล้ว ณ ที่ประชุมเต็มคณะครั้งที่ 8 ของ คณะกรรมการกลาง (สมาชิกครั้งที่ 5) เดือนมิถุนายน 1985 นั้นเอง และในเดือนธันวาคมต่อมา ที่ ประชุมเต็มคณะครั้งที่ 4 (สมาชิกครั้งที่ 6) ก็รับหลักการสำหรับโครงการพัฒนาในระยะเวลาที่เหลือ อีกสามปีของแผนพัฒนาฉบับที่ 4 (ค.ศ. 1986-1990) แดงการณโดยรองนายกรัฐมนตรีและ

¹⁵ Vu Ngu Ngoong “ On Overcoming the Malaise of Conservatism and Hastiness in Socialist Construction,” *Problems of Peace and Socialism* (World Marxist Review :August ,1987), p.78.

¹⁶ Vo Nhan Tri, “Vietnam in 1987 Wind of Renovation”, *Southeast Asian Affairs 1988* (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1988), p.305.

¹⁷ Ibid., p.307.

ประธานคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติ นายหวน วัน เกียด ภายหลังจากประชุมยอมรับว่า “สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมยังเต็มไปด้วยความยากลำบาก”¹⁸

อย่างไรก็ตามในช่วงนี้เองที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญเกิดขึ้นทั้งในสถานการณ์โลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกคอมมิวนิสต์เองภายหลังจากที่สหภาพโซเวียตได้ผู้นำคนใหม่คือนาย มีคาอิล กอร์บาชอฟ ซึ่งได้ปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจและกิจการเมืองใหม่ภายใต้ (เปเรสตรอยกาและกลาสนอสต์) และ ความเปลี่ยนแปลงนี้ เป็นการท้าทายต่อความคิดและความเข้าใจ ตลอดจนโลกทัศน์ทางการเมืองและพื้นฐานทางอุดมการณ์ของผู้นำเวียดนาม

3.1.2 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อสงครามเวียดนามยุติลงในปี ค.ศ. 1975 ในระยะแรกเวียดนามมีความคาดหวังไว้ว่าจะก้าวไปสู่สังคมนิยมอย่างรวดเร็ว โดยกำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้ 3 ช่วงดังนี้¹⁹

- ก. ช่วงฟื้นฟูประเทศ ระหว่างปี ค.ศ. 1976-1980
- ข. ช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมสังคมนิยม แบ่งเป็น 2 ช่วงย่อยคือปี ค.ศ. 1981-1991 และ ปี ค.ศ. 1991-2005
- ค. ช่วงการก้าวไปสู่เป้าหมายอย่างสมบูรณ์ ระหว่างปี ค.ศ. 2006-2010

เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจเวียดนามให้เป็นไปตามเป้าหมายดังกล่าวที่ประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 4(1976)จึงพิจารณารื้อฟื้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีขึ้นมาใหม่* แผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับที่ 2(1976-1980) นี้ได้วางเป้าหมายการพัฒนาทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การค้า และการเปลี่ยนเศรษฐกิจภาคใต้ให้เป็นแบบสังคมนิยม²¹

¹⁸ Ibid, p.309.

¹⁹ Vo Nhan Tri , " Vietnam: The Third Five Year Plan 1981-1985 , " *Indochina Report* 4 (October-December 1985) : 2.

* เวียดนามเคยประกาศใช้แผนห้าปีฉบับแรกในช่วงปี ค.ศ. 1955-1960 โดยพยายามกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการยึดกิจการของชาวฝรั่งเศสและเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม แต่เนื่องจากประเทศอยู่ในภาวะสงคราม จึงถูกระงับไประยะหนึ่ง

²¹ Nguyen Tien Hung , *Economic Development of Socialist Vietnam 1955-1980* (New York : Preager Publisher , 1977) , p. 182.

นอกจากแผนพัฒนาดังกล่าวแล้ว รัฐบาลเวียดนามยังนำเอามาตรการต่าง ๆ มาใช้เพื่อเร่งรัดการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในเขตภาคใต้ให้เป็นแบบสังคมนิยมโดยเร็ว อาทิ ในปี ค.ศ. 1975 ได้รื้อฟื้นโครงการ " เขตเศรษฐกิจใหม่ " (New Economic Zones) ซึ่งมีเป้าหมายฟื้นฟูพื้นที่การเกษตรที่ถูกทำลายเพราะสงครามและสร้างแหล่งทำงานใหม่ ต่อมาต้นปี ค.ศ. 1977 รัฐบาลเวียดนามเริ่มใช้ระบบนารวม (collectivization of agriculture) และตั้งเป้าหมายว่าจะเปลี่ยนระบบการเกษตรภาคใต้ให้เป็นระบบนารวมโดยสมบูรณ์ในราวปี ค.ศ. 1980

ความพยายามเปลี่ยนผ่านสู่สังคมนิยมอย่างรวดเร็วของเวียดนามดำเนินมาได้ราว 3 ปี พรรคและรัฐก็ต้องชะลอการดำเนินการในเรื่องนี้ลง โดยในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 6 (สมัชชาที่ 4) เมื่อเดือนสิงหาคม 1979 ได้นำเอานโยบายปฏิรูปมาใช้ จุดมุ่งหมายหลักของนโยบายนี้ก็คือขจัดปัญหาทางโครงสร้างบางประการของเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดพลาดในการจัดการทางเศรษฐกิจ การกระจายผลผลิตและประสิทธิภาพในการผลิตที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ในการนี้ได้มุ่งจูงใจการผลิตสนับสนุนให้เกิดความคิดริเริ่มในหน่วยงานการผลิตขั้นพื้นฐานวิสาหกิจสามารถแสวงหาวัตถุดิบได้เองโดยไม่ต้องรอให้รัฐจัดหามาให้ นอกจากนี้ยังอาจขายผลผลิตในตลาดเสรีและปิดจุดตรวจผ่านเขตตามทางหลวงสายต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้พ่อค้ารายย่อยสามารถนำสินค้าไปขายในเมืองและชนบทได้กว้างขวางขึ้น

ในการพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับที่ 3 (1980-1985) ได้พยายามแก้ไขปัญหาค่าเงินพื้นฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาหาร วางรากฐานสำหรับการพัฒนาระบบสังคมนิยม ดำเนินการเปลี่ยนโครงสร้างสังคมเวียดนามใต้ให้เป็นสังคมนิยมพร้อม ๆ กับการเสริมสร้างพื้นฐานสังคมนิยมในเวียดนามตอนเหนือและตอบสนองต่อความจำเป็นด้านการป้องกันประเทศ

สำหรับปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับการผลิตตกต่ำและขาดแคลนอาหารนั้น ได้มีการริเริ่มนำระบบทำสัญญารับเหมา (contract system) ในการผลิตมาใช้ในภาคเกษตรกรรม โดยมีหลักเกณฑ์ว่าชาวนาจะได้รับที่ดินไปทำการผลิต และตราบใดที่สามารถนำผลผลิตตามจำนวนที่สัญญาไว้มาให้กับสหกรณ์ได้พวกเขาก็มีสิทธิขายผลผลิตส่วนที่เหลือในตลาดเสรี

ในปี ค.ศ. 1983 เป็นช่วงที่เวียดนามฟื้นฟูการควบคุมโดยรัฐ หลังจากที่มีการปล่อยเสรีมาแล้วระยะหนึ่ง มีความพยายามแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อด้วยมาตรการภาษี กล่าวคือมีการกำหนดโครงสร้างภาษีใหม่เพื่อเก็บจากร้านค้าเอกชนสูงขึ้น ขณะที่เก็บภาษีจากเกษตรกรในนารวมน้อยลง

จากที่กล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนามในระยะปี

ค.ศ. 1975-1985 รัฐเน้นการควบคุมกลไกทางเศรษฐกิจ ให้กลไกทางเศรษฐกิจดำเนินไปโดยเสรี ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแน่ใจของผู้นำเวียดนามที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ จนกระทั่งมีการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 (1986) จึงเริ่มปรากฏชัดเจนว่า พรรคจะมุ่งปฏิรูปเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีมากขึ้น

3.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นโยบายต่างประเทศของเวียดนามในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ตั้งอยู่บนโลกทัศน์ของชาวเวียดนามที่ยอมรับแนวความคิดสังคมนิยมเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างสองชนชั้น คือชนชั้นกรรมาชีพกับชนชั้นกลาง หรือการต่อสู้ระหว่างสองค่ายคือ ค่ายสังคมนิยมกับค่ายจักรวรรดินิยม²² ภายใต้โลกทัศน์นี้ชาวเวียดนามจึงตระหนักถึงความสำคัญของความมั่นคงอย่างยิ่ง และสิ่งนี้มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับประเทศต่างๆทั้งในระดับมหาอำนาจและภูมิภาค

ในด้านระดับมหาอำนาจ สหรัฐอเมริกาคือภัยคุกคามต่อความมั่นคงอันดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่สงครามเวียดนามสิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของเวียดนาม สหรัฐฯ ได้ลดบทบาทของตนภายในภูมิภาค และไม่เข้ามาเผชิญหน้ากับปัญหาความขัดแย้งโดยตรงอีก หากแต่สนับสนุนท่าทีของพันธมิตร เช่น อาเซียนในกรณีกัมพูชาแทน²³ ดังนั้นภายหลังปี ค.ศ. 1975 เวียดนามกับสหรัฐฯ จึงแทบจะไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยตรง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนและโซเวียต เมื่อสงครามสิ้นสุดลงความสัมพันธ์กับจีนได้ตกต่ำลงเนื่องจากมีความขัดแย้งในกรณีพิพาทเรื่องการอ้างสิทธิเหนือดินแดนหมู่เกาะพาราเซลและสแปรตลีย์ในทะเลจีนใต้ ในขณะที่เดียวกันจีนต้องการให้เวียดนามลดการพึ่งพาโซเวียตลง ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งนี้จีนพยายามกดดันเวียดนามด้วยการยุติโครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่า โดยหวังว่าจะทำให้เวียดนามเลิกนโยบายเอนเอียงโซเวียต แต่ปรากฏว่าเวียดนามได้หันไป

²² Gareth Porter , “ The Transformation of Vietnam's World-view : From Two Camps to Interdependence” , *Contemporary Southeast Asia* (June 12, 1990) : 2.

²³ Michael Vickery , *Kampuchea: Politics , Economics and Society* ,(London : Frances Pinter ,1986) , p. 172.

พึ่งพิงโซเวียตมากกว่าเดิม ในปี ค.ศ. 1976 โฆษกพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามกล่าวว่า การกระทำของจีนดังกล่าวทำให้เวียดนามต้องเอนเอียงเข้าหาโซเวียตอย่างเด่นชัดเป็นครั้งแรก²⁴

ในขณะที่เดียวกัน โซเวียตสร้างความผูกพันที่ใกล้ชิดกับเวียดนาม โดยการชักนำให้เวียดนามสมัครเข้าเป็นสมาชิก COMECON (สภาช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านเศรษฐกิจของบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์) และทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ โซเวียต-เวียดนามเมื่อปี ค.ศ. 1978 หลังจากนั้น โซเวียตกลายเป็นคู่ค้าและประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ของเวียดนาม อาทิความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนามตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 2 (1976-1980) เป็นต้น²⁵

ในด้านความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคนั้น กล่าวได้ว่า ภูมิภาคนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศในภูมิภาคนี้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนระบอบเฮงสัมรินซึ่งได้แก่ เวียดนามและลาว กับฝ่ายต่อต้านซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประเทศอาเซียน

หลังจากปี ค.ศ. 1979 เวียดนามพยายามกระชับความสัมพันธ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ระหว่างสามชาติอินโดจีนให้แน่นแฟ้น มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำของประเทศทั้งสามอยู่เสมอ มีการจัดประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศและการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำของทั้งสามประเทศเป็นประจำ ตลอดจนมีการลงนามสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ ส่วนในด้านความสัมพันธ์ระดับพรรคและอุดมการณ์นั้น ทั้งสามประเทศถือว่าพรรคได้ต่อสู้ขับไล่จักรวรรดินิยมร่วมกัน โดยยึดถืออุดมการณ์เดียวกัน ความสัมพันธ์เช่นนี้เรียกว่า " ความสัมพันธ์พิเศษ" (Special Relationship)

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับประเทศอาเซียนได้ตกต่ำลงเพราะประเทศอาเซียนถือว่าการรุกรานกัมพูชาเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 หลายฝ่ายพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ดูเหมือนว่าทั้งอินโดจีนและอาเซียนต่างยึดมั่นในจุดยืนของตนเอง

อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศเวียดนามต่อประเทศต่าง ๆ ในช่วงก่อนหน้า

²⁴ Gareth Porter , " The Sino-Vietnamese Conflict in Southeast Asia , " Current History 75(December 1978) : 193.

²⁵ Gareth Porter , " The Great Power Triangle in Southeast Asia , " Current History 79(December 1980): 163.

ปี ค.ศ. 1985 ผู้นำเวียงคานามียึดมั่นด้านความมั่นคงเป็นหลัก ได้สวนทางกับความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นภายหลังจากการประชุมสมัชชาครั้งที่ 6 (1986) จึงมีการปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าว

3.2 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของลาว หลังปี ค.ศ. 1975-1985

3.2.1 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

นับตั้งแต่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวถูกประกาศสถาปนาขึ้นมาอย่างเป็นทางการโดยสมัชชาแห่งชาติเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 1975 ถัดจากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลและสภาประชาชนสูงสุดเพื่อทำหน้าที่ปกครองประเทศในยุคใหม่ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีความสำคัญสูงสุดที่ดำเนินนโยบายไปตามหลักการมาร์กซ์และเลนิน โดยมีสายสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา²⁶ นอกจากนี้แล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของลาวก็เป็นไปอย่างรวดเร็วหลังปี ค.ศ. 1975

พรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีบทบาทสำคัญในการกำกับกลไกของรัฐบาลในทางอุดมการณ์ ลาวยึดหลักการปฏิวัติสองขั้นตอน คือ “การปฏิวัติชาติประชาธิปไตย” และ “การปฏิวัติสังคมนิยม” ขั้นตอนต่อไปลาวได้ปฏิบัติหลักการ “สามปฏิวัติ” นั่นคือ การปฏิวัติด้านความสัมพันธ์ทางการผลิต การปฏิวัติด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม และการปฏิวัติทางอุดมการณ์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ในด้านการจัดตั้ง และวิถีทางการเมือง พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้ให้ “ประชาชนเป็นผู้ควบคุมดูแล” แต่ให้ “พรรคนำ” โดยมีรัฐบาลเป็นผู้นำนโยบาย และคำริชของพรรคไปปฏิบัติ²⁷

ผู้นำลาวมีความเชื่อมั่นในหลักการเกี่ยวกับพลังทางเศรษฐกิจจากการจัดระบบ ความสัมพันธ์ทางการผลิตตามแนวทางของตน ดังนั้นในปี ค.ศ. 1982 รัฐบาลก็ได้ใช้แผนพัฒนาเบื้องต้นสามปี ค.ศ. 1978-1980 ซึ่งมีเป้าหมายส่วนหนึ่งคือ เร่งรัดการรวมการผลิตทางการเกษตร ในรูปของสหกรณ์ระดับหมู่บ้าน²⁸ การปลดปล่อยชาวบ้านให้หลุดจากแอกของคอกเบี้ย หนี้สิน ค่าเช่า

²⁶ Chou Norindr , " Political Institutions of the Lao People' s Democratic Republic " , in Martin Stuart-Fox (ed.) , Contemporary Laos (St. Lucia : University of Queensland Press , 1982) , p. 39.

²⁷ Mac Alister Brown and Joseph J. Zoslof , Apprentice Revolution Aries: The Communist Movement in Laos 1930-1985 (Stan Ford, California : Hoover Institution press, 1986), pp.199-202.

²⁸ Martin Stuart – Fox , “Laos in 1981: Economic Prospect and problems” Southeast Asian Affairs 1982 (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1982), pp.299-300.

นา ตลอดจนการขยายพื้นที่ทำการเพาะปลูก การร่วมแรงร่วมพลัง (เครื่องมือ วัควาย การจัดระบบชลประทาน เป็นต้น) และการจัดระบบแรงงาน จะมีผลในทางปลดปล่อยพลังทางการผลิตมหาศาลออกมา ที่มีนัยทั้งในทางเศรษฐกิจ (เพิ่มผลผลิต) และในทางการเมือง (ขจัดความแตกต่างเหลื่อมล้ำในสังคม) และเป็นรากฐานของ “การปฏิวัติด้านความสัมพันธ์ทางการผลิต”

ในเดือนธันวาคม สภาประชาชนสูงสุดของลาวก็มี “ข้อมติที่ 7” กำหนดมาตรการปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้เอกชนได้เข้ามามีส่วนในการผลิตทางอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรม และการค้าภายใน หรือแม้กระทั่งกิจการค้าต่างประเทศ การคมนาคมขนส่งและอื่น ๆ รวมทั้งให้มีการปฏิรูประบบราคา การเงินการคลัง และการจัดการทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ขอมรับให้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคา รื้อโครงสร้างนโยบายการเงิน โดยเฉพาะให้การจัดทำงบประมาณมีความยืดหยุ่นยิ่งขึ้น และถือเอาประสิทธิภาพและ “กำไร” เป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดการทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ตลอดจนให้มีการปฏิรูปเงินตราและระบบภาษีเพื่อสร้างแรงจูงใจ ดังคำกล่าวของนาย ไกสอน พมวิหานเองว่า “ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมยังมีประโยชน์ต่อการผลิตและวิถีชีวิตแบบสังคมนิยม ดังนั้นเราจึงยังจะใช้ระบบนี้อยู่”³⁰

แนวนโยบายของข้อมติที่ 7 ได้กลายมาเป็นหลักการส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาห้าปีฉบับแรก (ค.ศ. 1981-1985) ของลาว จากคำแถลงของเลขาธิการพรรคและนายกรัฐมนตรี ไกสอน แผนนี้สนองตอบภารกิจหลักของชาติ อันได้แก่ การป้องกันประเทศ การเปลี่ยนเป็นระบบสังคมนิยม และการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวทางการดำเนินการที่สำคัญคือ “ปรับสภาพชีวิตด้านวัตถุและวัฒนธรรมของประชาชนให้เข้าสู่ภาวะปกติ” และ “มุ่งสร้างโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อเศรษฐกิจและการป้องกันประเทศ โดยกำหนดขึ้นเป็น “ความจำเป็นเร่งด่วน 7 ประการ” ซึ่งโดยสรุปแล้วมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การปฏิรูปการเกษตรให้ทันสมัย ให้สามารถผลิตอาหารเลี้ยงตนเองได้ภายในระยะสั้น แผนสร้างโครงการที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่เป็นการวางโครงสร้างของการพัฒนา (สร้างถนนสายที่ 9 เชื่อมกับเมืองท่าของเวียงคานและสายที่ 13 เพื่อเชื่อมระหว่างเหนือและใต้ของลาว วางท่อส่งน้ำมันและสร้างโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ เป็นต้น) ปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการ

²⁹ Stuart Fox, *op.cit*, pp.231-233 .

³⁰ Munrey Hiebert , “Laos in 1980 Review of Developments,” *Southeast Asian Affairs 1980*

(Singapore Institute of Southeast Asian Studies, 1981), p.184.

ฝึกรอบรมผู้จัดการและช่างเทคนิคต่าง ๆ ปรับโครงสร้างการบริหารของรัฐและระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงการปรับปรุงประสิทธิภาพในการแสวงหาและบริหารความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และการณรงค์เพื่อขจัดการไม่รู้หนังสือ นอกจากนี้แล้ว ยังจะส่งเสริมการส่งออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตทางการเกษตร ผลผลิตจากป่าและกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนน้ำจึม ตลอดจนการปล่อยให้การค้าภายในดำเนินไปโดยเสรีมากยิ่งขึ้น

ปัญหาที่ผู้นำลาวให้ความสำคัญเป็นพิเศษคือการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมไปถึงการปรับปรุงการดำเนินงานของกิจการรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ อันเป็นการดำเนินงานสืบเนื่องในแง่ของการปฏิรูปด้านการเงิน การคลัง และการธนาคาร โดยยึดถือหลักความสมดุลระหว่างการจัดการอย่างมีกำไร และการควบคุมวางแผนโดยรวมจากส่วนกลาง นอกจากนี้ก็ยังให้ความสำคัญเร่งด่วนการฝึกรอบรมบุคลากรและการแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร และแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ อันเป็นปัญหาพื้นฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่งของลาว

3.2.2 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง รัฐบาล สปป.ลาว พยายามจะพัฒนาเศรษฐกิจตามวิถีทางของประเทศสังคมนิยมทั่วไป โดยการจัดตั้งระบบนารวมและสหกรณ์ การเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดเกิดขึ้นในต้นปี ค.ศ. 1978 เมื่อรัฐบาล สปป.ลาว ตัดสินใจก่อตั้งระบบสหกรณ์การเกษตรและระบบนารวม

ในวันที่ 2 มีนาคม 1978 นายกรัฐมนตรีไกสอน พมวิหาน ได้ประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 3 ปี ฉบับแรกจากปี 1978-1980 เพื่อกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ เป้าหมายของแผนพัฒนา 3 ปีที่สำคัญมี 2 ประการ คือ การพึ่งตนเองในด้านอาหาร และการพัฒนาด้านเกษตรและป่าไม้เพื่อการค้าและการสะสมทุน

ในเดือนธันวาคม 1979 นายกรัฐมนตรี ไกสอน พมวิหาน ได้ออกแถลงการณ์ยอมรับความสำคัญของ " ภาคการค้าของเอกชน " ในช่วงของการเปลี่ยนถ่ายเศรษฐกิจสู่ระบบสังคมนิยม โดยพิจารณาว่าการค้าเป็นหนทางของการกระจายรายได้และสิ่งอุปโภคบริโภคสู่ประชาชน นายไกสอนได้กล่าวไว้ว่า " การค้ามีความสำคัญต่อการพัฒนาและการฝึกเศรษฐกิจของชาติเข้าด้วยกัน และสร้างโครงข่ายสำหรับการแบ่งงานกันทำและสร้างตลาดภายในประเทศ....แต่ที่ผ่านมการค้าของลาวได้ถูกจำกัดบทบาทลงเพราะวิธีการบริหารตลาดที่สลับซับซ้อนหลายวิธีวิธีการตรวจสอบที่ซับซ้อนและการเก็บภาษีที่ซ้ำซ้อนของรัฐบาล นอกจากนี้โครงข่ายการค้าของรัฐบาลยังไม่สามารถ

สร้างความมั่นใจแก่ความต้องการของตลาดภายในประเทศได้”³¹ ดังนั้น นายกรัฐมนตรีโกสอน จึงกล่าวว่า “ภาคการค้าของเอกชนจึงยังมีบทบาทสำคัญในการขยายและเคลื่อนย้ายสินค้าภายในประเทศ”

นอกจากการค้าโดยเอกชนแล้ว รัฐบาลยังสนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์การค้า (Trading cooperatives) เพื่อให้เป็นหน่วยงานการค้าของรัฐที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการแข่งขันในตลาด ทั้งนี้โดยรัฐบาลไม่เข้าไปแทรกแซง ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาความมั่นคงหมดไป เป้าหมายสำคัญของรัฐบาลในขณะนั้นคือการกระจายสินค้าภายในประเทศอย่างทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบท เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกรรมกรและชาวนา โดยมีพ่อค้าเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของสองกลุ่มนี้

ก. ค่านการค้าต่างประเทศ

รัฐบาลตัดสินใจอนุญาตให้เอกชนนำเข้าสินค้าโดยเสรี โดยจ่ายภาษีและค่าธรรมเนียมใบอนุญาตประกอบกิจการ โดยไม่ควบคุมปริมาณเงินตราของนักธุรกิจเอกชนอีกต่อไป นอกจากนี้ รัฐบาลยังสนับสนุนให้เอกชนส่งออกสินค้าต่าง ๆ ของลาวนอกเหนือจากสินค้าส่งออกหลักอันได้แก่ ไม้ซุง ดีบุก และกาแฟ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ผูกขาด

ข. ค่านความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 เป็นต้นมา ประเทศสหภาพโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออก เช่น เซกโกสโลวาเกีย เยอรมันตะวันออก โปแลนด์ บัลแกเรีย และเวียดนาม ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ลาวเพิ่มมากขึ้น ประเทศสังคมนิยมเหล่านี้ได้เพิ่มความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ลาวในเกือบทุกด้าน นับตั้งแต่การให้ทุนการศึกษา การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค การจัดตั้งสถานีโทรทัศน์และเครือข่ายโทรคมนาคม การซ่อม-สร้างถนน สะพานบนเส้นทางหมายเลข 13 เพื่อเชื่อมภาคเหนือกับภาคใต้ และสร้างเส้นทางออกทะเลใหม่สายที่ 9 ที่เชื่อมเมืองสะหวันนะเขตของลาวกับเมืองท่าคานังของเวียดนามเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าออกทะเลใหม่

ในปี ค.ศ. 1979 ประเทศสวีเดน ได้ให้การช่วยเหลือลาวในการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ เพื่อเพิ่มปริมาณการส่งไม้ซุงออกต่างประเทศ โดยให้การช่วยเหลือด้านเครื่องมือและเทคนิค

³¹ Hans Luther , Socialism in a Subsistence Economy : The Laotian Way , An Analysis of Development Patterns in Laos After 1975, Monograph , Social Science Research Institute , Chulalongkorn University , 1983 , pp. 17-18.

ในปี ค.ศ. 1983 โขเวียดได้ส่งผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากมาช่วยลาว นอกเหนือจากสหภาพโซเวียตแล้ว ประเทศยุโรปตะวันออกเช่น บัลแกเรียได้ให้ความช่วยเหลือแก่ลาวโดยช่วยสร้างสะพานขนาดใหญ่บนถนนหมายเลข 9 สร้างสถานีเพาะปลูกพืชผักสำหรับการบริโภคในนครเวียงจันทน์ สร้างโรงงานผลิตน้ำมันจากยางสน และสถานีเพาะเลี้ยงผึ้ง

แต่ประเทศสังคมนิยมที่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ลาวมากเป็นอันดับสองได้แก่เวียดนาม เนื่องจากสองประเทศได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างลาวกับเวียดนามเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 1977 ในวาระครบรอบความสัมพันธ์พิเศษ 6 ปี ผู้แทนรัฐบาลลาวได้เปิดเผยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ให้แก่ลาวโดยเวียดนามให้ผู้สื่อข่าวต่างประเทศทราบว่า จากปี ค.ศ. 1976-1985 เวียดนามจะให้ความช่วยเหลือแก่ลาวดังต่อไปนี้

1. ให้ความช่วยเหลือมูลค่า 1.33 พันล้านดอง ในจำนวนนี้เกือบครึ่งหนึ่งเป็นความช่วยเหลือแบบให้เปล่า
2. ให้การฝึกอบรมแก่ชาวลาวมากกว่าครึ่งหนึ่งของชาวลาวที่เดินทางไปศึกษาอบรมในต่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1983 มีชาวลาวศึกษาในต่างประเทศประมาณ 10,000 คน
3. เวียดนามให้ความช่วยเหลือในโครงการก่อสร้างต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งร้อยโครงการ เช่น โครงการชลประทาน โครงการสาธารณสุข การก่อสร้างโรงงานอิฐ โรงงานเครื่องจักรกล การสื่อสารต่าง ๆ
4. ซ่อมถนนมีความยาวกว่า 300 กิโลเมตร และสร้างท่อลำเลียงน้ำมันและคลังน้ำมัน ที่สำคัญที่สุดคือเวียดนามอนุญาตให้ลาวใช้ท่าเรือคานังในภาคกลางของเวียดนามได้ และเวียดนามเป็นผู้สร้างถนนหมายเลข 9 เพื่อเชื่อมภาคกลางของลาวกับเมืองท่าคานัง เพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างลาวกับเวียดนามให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น

3.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 นั้น บรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศเข้ามามีผลกระทบอย่างสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการเป็นตัวเร่งให้มี “จินตนาการใหม่” เพื่อผลักดันกระบวนการปฏิรูปในลาว

นโยบายจินตนาการใหม่และกลไกเศรษฐกิจใหม่ สนับสนุนให้ผู้นำลาว ต้องส่งเสริมการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศต่าง ๆ เพื่อรักษาสันติภาพและความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ความเปลี่ยนแปลงในบรรยากาศจากภายนอก ช่วยให้ผู้นำลาวเปลี่ยนเป้าหมายเร่งด่วนทางนโยบายได้ง่ายขึ้น นั่นคือ บรรยากาศของความเข้าใจทั้งในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะกับเพื่อนบ้านจีนและประเทศไทย และในระดับโลก เช่น การเปลี่ยนท่าทีทางนโยบายของสหภาพโซเวียต และการผ่อนคลายท่าทีของเวียดนามต่อปัญหาภัยพิบัติ ทำให้ลาวสามารถมุ่งไปที่ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจแทนปัญหาความมั่นคงทั้งภายนอกและภายในได้สะดวกยิ่งขึ้น

ลาวเป็นประเทศที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่อยู่ในฐานะประเทศยากจนประเทศหนึ่งในโลก ลาวมีประชากรน้อย และเศรษฐกิจล้าหลัง ประเทศไม่เพียงแต่จะไม่มีเงินออมสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีรายได้ไม่เพียงพอ แม้แต่สำหรับใช้จ่ายในการบริหารประเทศ ดังนั้นรัฐบาล สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว จึงต้องพึ่งพาอาศัยเงินช่วยเหลือจาก สหภาพโซเวียต เวียดนาม และจีน จากปี ค.ศ. 1975-1990 ลาวต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการเงินจากประเทศสหภาพโซเวียต กลุ่มประเทศโคมิคอน จีน จากองค์การสหประชาชาติ และประเทศยุโรปตะวันตก ประเทศจึงจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจบางส่วนได้ การที่ลาว ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากองค์การสหประชาชาติและจากประเทศตะวันตก ในขณะที่เวียดนามและกัมพูชาไม่ได้รับ เนื่องจากผู้นำลาว ได้หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับประเทศตะวันตกในสงครามเย็น และพยายามรักษาความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก และองค์การสหประชาชาติต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ลาว ดังนั้นจึงปรากฏว่าลาว สามารถกู้เงินจากธนาคารโลกได้โดยเฉลี่ยปีละ 7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และได้รับความช่วยเหลือจากประเทศสวีเดน ออสเตรเลีย และญี่ปุ่นในการพัฒนาถนน โรงพยาบาล ระบบการประปา ระบบการคมนาคม และโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่สำคัญ

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ และประเทศตะวันตกได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดำเนินนโยบายเปิดประเทศตามนโยบายต่างประเทศ “จีนคนการใหม่” และประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เรียกว่า “กลไกเศรษฐกิจใหม่” ทั้งนี้โดยเงินช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ ของหน่วยงานองค์การสหประชาชาติ และประเทศตะวันตก ได้เพิ่มขึ้นจากประมาณปีละ 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในต้นทศวรรษที่ 1980 เป็นกว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐในช่วงปี ค.ศ. 1988-1989 เนื่องจากการดำเนินนโยบายการสร้างความร่วมมือกับประเทศตะวันตกมากขึ้น ในขณะที่ความช่วยเหลือจากประเทศกลุ่มสังคมนิยมยังคงมีระดับคงที่หรือลดน้อยลง

3.2.3.1 ความสัมพันธ์กับประเทศเวียดนาม

ความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์ และการเมืองระหว่างพรรคการเมืองของทั้งสองประเทศ ลาว และเวียดนามยังคงมี “ความสัมพันธ์พิเศษ” ต่อกัน โดยสนธิสัญญามิตรภาพความร่วมมือ 25 ปี ที่กระทำกันในปี ค.ศ. 1977 ทหารเวียดนามได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือกองทัพแนวลาวยุติการและพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการทำสงครามปลดปล่อยจนได้รับชัยชนะ สนธิสัญญาระหว่างลาว - เวียดนามดังกล่าวเป็นสนธิสัญญาความร่วมมือรอบด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทางทหาร ผู้นำ ลาว ก็ยังคงรักษาความร่วมมือทางการเมืองที่ดีกับเวียดนาม ทั้งในระดับรัฐบาล พรรค และประชาชนต่อประชาชน โดยการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนเยี่ยมกันอยู่เสมอๆ ที่สำคัญที่สุดคือผู้นำลาว ยังคงปรึกษาหารือกับผู้นำของเวียดนามอย่างใกล้ชิดในการปฏิรูปเศรษฐกิจ ระบบการเมืองและนโยบายต่างประเทศจะเห็นได้จากการที่ ลาว และเวียดนามริเริ่มนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศพร้อมกันในปี ค.ศ. 1986

เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์คือ นายเหงียน วันลิน และนายกรัฐมนตรี โดเหมย์ ของเวียดนามได้เขียนนครเวียงจันทน์ในเดือนกรกฎาคม 1989 เพื่อปรึกษาหารือในปัญหาสำคัญหลายประการอันเกี่ยวเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศของโซเวียตต่อประเทศตะวันตก จีน และประเทศสังคมนิยมต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายของเวียดนาม ลาว และกัมพูชาซึ่งพึ่งพิงความช่วยเหลือทั้งทางทหารและเศรษฐกิจจากสหภาพโซเวียตมานับแต่ทศวรรษที่ 1970

ในระหว่างวันที่ 24-27 มิถุนายน 1991 นายไกสอน พมวิหาน ในฐานะประธานประเทศ และประธานคณะกรรมการกลางของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้เข้าร่วมประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 7 ที่กรุงฮานอยเพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างพรรคของทั้งสองประเทศ

นายไกสอน พมวิหาน ได้กล่าวต่อที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่แสดงถึงเจตจำนงที่พรรคทั้งสองจะยังคงความร่วมมือกันต่อไปในอนาคต และในขณะเดียวกันแต่ละพรรคก็มีสิทธิที่จะเลือกดำเนินนโยบายที่แตกต่างกันได้ให้เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละประเทศ เขากล่าวว่า “พรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนามและลาว กำเนิดมาจากแหล่งเดียวกัน มีอุดมการณ์และเป้าหมายร่วมกัน แม้ว่าพรรคทั้งสองจะยึดแนวทางเดินที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของสองประเทศ แต่พรรคทั้งสองก็มีความสามัคคีสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ดังนั้น พรรคทั้งสองจึงสามารถพัฒนา

และมีความกล้าแกร่งในการนำประเทศให้เหมาะสมกับแต่ละขั้นตอนของการปฏิวัติ³²

อาจกล่าวได้ว่า ในปี ค.ศ. 1992 เป็นปีที่มีความสำคัญทางการทูตที่สำคัญที่สุดของลาวในยุคหลังสงครามเย็น เพราะผู้นำของลาว ได้เดินทางไปปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญอย่างประเทศไทยและจีน และเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ของการประชุมรัฐมนตรีของกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นครั้งแรก แต่ในขณะเดียวกันลาวกับเวียดนามก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน กล่าวคือ ในระหว่างวันที่ 12-16 สิงหาคม 1992 นายโคเมย์ นายกรัฐมนตรี และเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเวลา 5 วัน และได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมกัน โดยมีสาระสำคัญว่า “ประเทศทั้งสองยังคงมีความจำเป็นในการปรับปรุงทั้งคุณภาพ และประสิทธิภาพของความร่วมมือในสัญญามิตรภาพและความสัมพันธ์พิเศษ และความร่วมมือรอบด้านในทุก ๆ เรื่องทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับศักยภาพของทั้งสองประเทศและตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการรักษาสันติภาพ อธิปไตย ความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้นำของทั้งสองประเทศย้ำว่า ทั้งสองประเทศยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเปิด เพื่อขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือในภูมิภาคและในโลก ผู้นำของทั้งสองฝ่ายมีความร่วมมือกันว่า การเข้าร่วมลงนามของ ลาวและเวียดนาม ในสนธิสัญญาบาทลีของกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นก้าวใหม่ของการดำเนินนโยบายที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านในภูมิภาค

ภายหลังการออกแถลงการณ์ของ นายไกสอน พมวิหาน ในเดือนพฤศจิกายน 1992 ผู้นำของลาวและเวียดนามก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและได้แลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำระดับสูงของทั้งสองประเทศ กล่าวคือ พล.อ.คำไต สีพันดอน นายกรัฐมนตรีของลาว ได้เยือนเวียดนามในระหว่างวันที่ 1-14 เมษายน 1993 ซึ่งเป็นระยะเวลายาวนานถึง 2 สัปดาห์ และได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมกัน ย้ำถึงความสัมพันธ์พิเศษระหว่างพรรค รัฐบาล และประชาชนของประเทศทั้งสอง นายกรัฐมนตรีของเวียดนามได้ประกาศว่า พล.อ.คำไต สีพันดอน เป็นเพื่อนที่ใกล้ชิดที่สุดคนหนึ่งของชาวเวียดนาม พร้อมกับมอบเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของเวียดนามแก่ พลเอก คำไต สีพันดอน ในฐานะที่เขาได้ประกอบคุณงามความดีในการกระชับและส่งเสริมความสัมพันธ์พิเศษ ภราดรภาพ และความร่วมมือรอบด้านระหว่างพรรค รัฐบาล และประชาชนของประเทศทั้งสอง หลังจากนั้นในเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 1993 ประธานาธิบดี เลอ ดุก อันท์ ของเวียดนามก็ได้เยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการตอบแทน

³² Historic Event of Significance for Vietnam Laos, No.3, 1991, p.3.

3.2.3.2. ความสัมพันธ์กับประเทศไทย

ในปี ค.ศ. 1988 ลาวได้เร่งปรับปรุงความสัมพันธ์กับไทยที่ได้เสื่อมทรามลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความขัดแย้งทางพรมแดนไทย-ลาวที่บ้านร่มเกล้าในเขตอำเภอชาติตระการจังหวัดพิษณุโลก และบ้านบ่อเต็นแขวงไซบุรีของลาว

ในปลายปี ค.ศ. 1988 นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไทย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ริเริ่มปรับปรุงนโยบายต่างประเทศต่อกลุ่มประเทศอินโดจีนใหม่ โดยประกาศใช้นโยบาย “เปลี่ยนอินโดจีนจากสนามรบมาเป็นสนามการค้า” นโยบายดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายขยายความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับประเทศอินโดจีนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และลดล้างความบาดหมางไม่วิวังระหว่างไทยกับประเทศสังคมนิยมทั้งสามประเทศ ให้เกิดความมั่นคงและพึ่งพาอาศัยกัน และสอดคล้องกับนโยบายของนายกรัฐมนตรีชาอภิปผู้นำสหภาพโซเวียตคนใหม่ ที่ต้องการยุติสงครามเย็นระหว่างสหภาพโซเวียตกับประเทศทุนนิยมตะวันตกและสาธารณรัฐประชาชนจีน³³

ในวันที่ 24-25 พฤศจิกายน 1988 พลเอกชาติชายได้เดินทางไปเยือนเวียงจันทน์ และได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมกับผู้นำลาวว่า "ทั้งสองฝ่ายจะแก้ไขปัญหาพรมแดนโดยสันติวิธี และจะปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งสอง" 4 สถาบันวิทยุเวียงจันทน์ได้สดุดีการเยือนของนายกรัฐมนตรีชาติชายว่า "เป็นจุดเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสอง"³⁵ ผู้นำทั้งสองฝ่ายได้บรรลุข้อตกลงที่สำคัญที่สุดคือ การตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดน ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่อาจจะตกลงกันได้ และนายกรัฐมนตรีโกสอน พมวิหานได้เรียกร้องให้ประเทศไทยแสดงความจริงใจต่อลาวโดยการยุติการสนับสนุนกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลลาว นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงจะมีการแลกเปลี่ยนทูตทหารกันเป็นครั้งแรกหลังปี ค.ศ. 1975 ร่วมมือกับคณะข้าหลวงใหญ่ขององค์การสหประชาชาติซึ่งดูแลเรื่องผู้ลี้ภัยให้ช่วยดำเนินการแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยชาวลาวจำนวนหลายหมื่นคนที่ยังคงอาศัยอยู่ในศูนย์อพยพในประเทศไทย และที่สำคัญ ผู้นำลาว-ไทยยังได้ตกลงที่จะสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งแรกเชื่อมระหว่างจังหวัดหนองคายและนครเวียงจันทน์ โดยประเทศออสเตรเลียจะให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างสะพานมูลค่า 30 ล้านดอลลาร์ออสเตรเลีย

³³ The Nation .(9 September 1988): pp.1-2.

³⁴ Far Eastern Economic Review, Asia Yearbook 1990 , p.163.

³⁵ Ibid. 25.

3.2.3.3 ความสัมพันธ์กับจีน

ในเดือนตุลาคม 1989 นายกรัฐมนตรีโกสอน พมวิทาน ได้เดินทางไปเยือนปักกิ่งเพื่อลงนามในสนธิสัญญาปักปันเขตแดน และความร่วมมือทางการค้าและวัฒนธรรม อันเป็นการยุติความขัดแย้งระหว่างสองประเทศอันเนื่องมาจากปัญหาสัมพันธภาพอย่างเป็นทางการ ลาวและจีน ได้เริ่มมีการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่ในปี ค.ศ. 1988 ภายหลังจากที่ทูตจีนได้เดินทางกลับในปี ค.ศ. 1978

ในเดือนเมษายน 1989 คณะผู้แทนลาวจากแขวงหลวงน้ำทาและพงสาลีในภาคเหนือของลาวได้เดินทางไปเยือนมณฑลยูนนาน เพื่อเจรจาการค้าชายแดนและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในเดือนมิถุนายน 1989 ลาวและจีนสามารถเจรจาปัญหาพรมแดนได้สำเร็จ

ในระหว่างวันที่ 3-7 ธันวาคม 1992 นายกรัฐมนตรี คำไต สีพันดอน ได้เดินทางไปเยือนปักกิ่ง ตามคำเชิญของนายกรัฐมนตรี หลี่เผิง ของจีน และในเดือนพฤษภาคม 1993 รัฐมนตรีกลาโหมของจีน นายพล ชี ฮัวเตียน ได้เยือนนครเวียงจันทน์ ในขณะที่รัฐมนตรีต่างประเทศของลาว นายสมสะหวาด เหล่งสะหวัด ได้เดินทางไปพบรัฐมนตรีต่างประเทศ เวียน จี ฉีเงิน ของจีนที่กรุงปักกิ่ง ทำให้ความสัมพันธ์ลาว-จีนเป็นปกติ

ภาพรวมของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2000 ซึ่งให้เห็นว่า จีนได้เพิ่มบทบาทเป็นผู้สนับสนุนทางการเมือง การทหารและเศรษฐกิจที่สำคัญของลาว จีนมอบความช่วยเหลือรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่ลาวอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี ค . ศ . 1997 และในปลายปี ค . ศ . 1998 จีนยังคงลงมอบเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจำนวน 1.21 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อให้ลาวรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ต่อมา นายเจียงจื่อหมิน นายกรัฐมนตรีของจีนได้เดินทางมาเยือนลาวเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2000 และประกาศว่า จีนจะยึดหลักในการสนับสนุนลาวในการเผชิญหน้ากับการท้าทายจากต่างประเทศซึ่งกดดันให้ลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย รวมทั้งประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นกิจการภายในของแต่ละประเทศที่อาจมีลักษณะแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขเฉพาะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

3.2.3.4 ความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา

ประเทศลาวได้ตกลงร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการช่วยค้นหาทหารและบุคลากรของสหรัฐฯ ที่สูญหายในระหว่างปฏิบัติการในสงครามอินโดจีนในลาว และร่วมมือด้านการปราบปรามยาเสพติด และพร้อมที่จะยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตจากระดับอุปทูตเป็นเอกอัครราชทูตด้วย

สหรัฐฯจึงมอบข้าวสารจำนวน 5,000 ตัน โดยผ่านสหประชาชาติแก่ลาว เพื่อช่วยบรรเทาความขาดแคลนอันเนื่องมาจากสภาวะฝนแล้งในภาคใต้ของลาวในปี ค.ศ. 1988 ช่วยรัฐบาลผลิตอวัยวะเทียมแก่คนพิการจากสงครามมูลค่า 850,000 เหรียญสหรัฐฯ และในปลายปี ค.ศ. 1989 ได้ช่วยโครงการพัฒนาชนบท สร้างถนน เชื้อนชลประทาน สถานีอนามัย และช่วยโครงการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ แทนฝิ่น

นอกเหนือจากการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบทวิภาคีกับประเทศเพื่อนบ้านแล้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังได้ร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในลักษณะพหุภาคีเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ความร่วมมือ และความมั่นคงระหว่างประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย